

ELŐSZÓ

A „huszonkét év” ma már fogalommá vált a magyar politikai irodalomban, de egy évvel a bécsi döntés után sem látott még napvilágot olyan összefoglaló tanulmány, mely az erdélyi magyarság kisebbségpolitikai történetét a közírás módszereivel tárná a magyar közönség elé. Az itt következő fejezetek ezt a hiányt szeretnék pótolni.

A kisebbségi történetírás és a napi politika határmesgyéjén elég nehéz megtalálni azt a pontot, ahonnan a közelmúlt már történelemnek látszik, a két évtizeddel ezelőtt lezajlott események pedig még mindig elevenen élnek. A szereplők nagyrésze ma is jelentős közéleti szerepet játszik, a tettek és mulasztások felett pedig még nem mondta ki ítéletét a magyar történelem. Mégis Erdély román uralom alatt töltött huszonkét éve olyan befejezett egésznek képez, amit jól át lehet tekinteni, ha a tiszta látást nem homályosítja el semmiféle öngazolási szándék, sem pedig a ma annyira divatos mártír-szemlélet.

A trianoni szerződéssel Magyarországtól Romániához csatolt részek huszonkét éves politikai története Öt fejezetre osztható. Az első a magyarság magára találásával és a Magyar Szövetséggel folytatott kísérletekkel telt el. Utána megalakult a Magyar Párt és a politikai paktumok segítségével beilleszkedett a román államkeretekbe s biztosította magának a magyarság közjogi képviseletét. A harmadik fejezetben már a saját lábán járó Magyar Párt az ország második legnagyobb parlamenti

pártjává nőtte ki magát és fel tudta venni a küzdelmet a román demokráciával. A gazdasági válságból kilábalva azonban Erdély magyarsága a revíziós és revízióellenes nemzetközi harc keresztüzébe kerül s ebben felmorzsolódik minden, amit addig építeni sikerült. Nagy-Románia fejlődéstörténetének utolsó éveiben a kisebbségek is kénytelenek beilleszkedni a királyi diktatúra rendszerébe, de az új alkotmányos rend sem tudta megállítani azt a bomlási folyamatot, mely Csehszlovákia feloszlásával indult meg és Besszarábia megszállása után Észak- és Kelet-Erdély visszatéréséhez vezetett.

Az elmúlt huszonkét év alatt nemcsak kifelé, hanem befelé is sok küzdelmet folytatott az erdélyi magyarság. A magyar közéleten végigvonul a haladóbb és a hagyományokhoz ragaszkodó, az aktivista és az ellenállást hirdető irányzatok kettőssége, a Néppárt és Nemzeti Párt. ellentéteitől kezdve a reform-csoport radikalizmusán át egészen a Magyar Párt és a Magyar Népközösség meghasonlásáig. Ezekkel szemben igyekeztem a legszigorúbb tárgyilagosságot megőrizni. A kisebbségi történetírás szempontjából csak az lehet az értékmérő, hogy mennyiben erősítette egyik vagy másik irányzat a magyarság ellenálló erejét kifelé és mennyiben tette a politikai front mögött belterjesebbé az erdélyi magyar életet.

Ugyanilyen tárgyilagosságra törekedtem a román kormánnyal folytatott küzdelmek leírásánál, bár a tárgyilagosság ezen a téren már kiment a divatból. Politikailag érett nemzetnek azonban még háború idején is tisztán kell látnia, a román kormányok magyarellenes politikája pedig a tények bizonyító erejével önmaga helyett beszél. A román néppel szemben semmiféle elfogultság sem vezet és ma épen úgy, mint kisebbségi sorsban, a két nép közötti együttélés lehetőségének megtalálását tartom nemzetiségi politikánk egyik legfontosabb feladatának.

Őrizkedtem a „morbus minoritatis” egy másik tünetétől is, ami most utólag azoknál jelentkezik, akik szeretik kiszínezni mindazt, ami velük történt és a sötétség hatalmaival harcoló Bayard lovagnak képzelik magukat. Pedig a kisebbségi életforma tele volt gánccsal és félelemmel, botlásokkal és megalázkodással s ha közben olyan tulajdonságok fejlődtek ki az erdélyi magyarságban, amik a többi magyarokból hiányoznak, az azért van, mert kisebbségi sorsban többet kellett dolgozni és jobban össze kellett tartani, hogy a „családdá alakult” erdélyi magyar közösség átvészelhessen ezeket a nehéz időket.

Az erdélyi magyarság román uralom alatt töltött huszonegy éve páratlan nevelőiskola volt annak számára, aki azt végigküzdötte. De a román kormányok kisebbségi politikája is intő példa mindenkinek, aki a népkisebbségi kérdéssel szembekerül: hogyan nem kell nemzetiségi politikát csinálni soknyelvű országban! S ha ezt a munkát valakinek ajánlani kellene, akkor annak a sok névtelen magyarnak ajánlanám, akikről ebben a könyvben név szerint nem történik említés, de akik a kisebbségi sors megpróbáltatásait vállalták és kitartással viselték. Ha az erdélyi magyarság kisebbségi történetének nem lettek volna ismeretlen katonái, semmiféle háború, vagy döntés sem tudta volna Erdélyt ismét összeforrasztani Magyarországgal.